

KAMIL ŁAKOMY^a

STATUS NORMATYWNY PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNEGO MNIEJSZEJ WAGI W REŻIMIE ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO

THE NORMATIVE STATUS OF A MINOR DISCIPLINARY OFFENCE IN THE REGIME OF DISCIPLINARY LIABILITY OF AN ACADEMIC TEACHER

The subject of the analysis in the article is the issue of a disciplinary offence of minor importance of an academic teacher, and the fundamental research problem concerns the normative status of this legal construction. In particular, the author aims to determine whether the institution of minor offence is an element of the structure of the sanctioned norm in academic disciplinary law, or whether it is related to the principles of assessment of punishment. The considerations are conducted based on the conjugated norms theory derived from criminal law and the five-element structure of the disciplinary offence. In this respect, an approach which has not yet been considered in detail in the doctrine is proposed, since it applies the achievements of criminal law methodology to the structure of a disciplinary offence. The conducted analysis verified the validity of the claim that an incident of minor importance constitutes a privileged type of disciplinary offence of an academic staff member, despite the lack of statutory typification of this legal construct.

Keywords: disciplinary offence; academic teacher; minor offence; sanctioned norm; disciplinary liability

Przedmiotem analizy w artykule jest problematyka przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi nauczyciela akademickiego, a zasadniczy problem badawczy dotyczy statusu normatywnego tej konstrukcji prawnej. Autor w szczególności zmierza do ustalenia, czy instytucja przewinienia mniejszej wagi stanowi element struktury normy sankcjonowanej w akademickim prawie dyscyplinarnym, czy też jest związana z zasadami wymiaru kary. Rozważania opierają się na, zaczerpniętej z prawa karnego, teorii norm sprzężonych oraz pięcioelementowej strukturze przewinienia dyscyplinarnego. W tym zakresie zaproponowane zostało ujęcie nierozważane dotąd szczegółowo w doktrynie, albowiem wykorzystujące dorobek metodologii prawa karnego do struktury przewinienia dyscyplinarnego. Przeprowadzona analiza zweryfikowała prawdziwość twierdzenia o tym,

^a Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland /
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska
kamlak@amu.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-0997-2618>

że wypadek mniejszej wagi stanowi typ uprzywilejowany przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego, pomimo braku ustawowej typizacji tego konstruktów prawnego.

Słowa kluczowe: przewinienie dyscyplinarne; nauczyciel akademicki; wypadek mniejszej wagi; norma sankcjonowana; odpowiedzialność dyscyplinarna

I. WPROWADZENIE

Przedmiot niniejszych rozważań stanowi problematyka statusu normatywnego przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi w reżimie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego. Zagadnienie to zasługuje na refleksję ze względu na kontrowersje, które budzi¹. Wynikają one z kilku kwestii.

Po pierwsze, przyczyną kontrowersji są obecne w doktrynie i orzecznictwie wątpliwości co do charakteru prawnego tego reżimu odpowiedzialności prawnej i zasadności recepcji dorobku wypracowanego w obszarze prawa karnego do odpowiedzialności dyscyplinarnej². W obowiązującym stanie prawnym, zgodnie z art. 275 ust. 1 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce³ (PSWiN), nauczyciel akademicki⁴ podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn uchybiający obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Ustalenie, że nauczyciel akademicki popełnił czyn, który stanowi przewinienie dyscyplinarne, musi zostać poprzedzone analizą tego, czy doszło do wypełnienia wszystkich elementów jego struktury. Jeśli rzezone ustalenie będzie pozytywne, to w konsekwencji dochodzi do przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej i wymierzenia kary przewidzianej w katalogu z art. 276 ust. 1 PSWiN. Niemniej struktura i przesłanki przewinienia nie zostały określone *explicite* przez ustawodawcę.

Po drugie, w reżimie odpowiedzialności dyscyplinarnej występuje zjawisko tzw. otwartej typizacji przewinienia dyscyplinarnego. Ustawodawca w przepisach PSWiN co do zasady nie wprowadził poszczególnych typów deliktów dyscyplinarnych i powiązanego z nimi zagrożenia ustawowego w sposób znany

¹ Zob. m.in. rozważania dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta: Kania-Chramęga (2022): 102 n.

² Giętkowski (2013): 89 n.

³ Ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018, poz. 1668 ze zm.

⁴ Zgodnie z art. 112 PSWiN nauczyciel akademicki jest pracownikiem uczelni. Z kolei art. 113 PSWiN stanowi, że nauczycielem akademickim może być osoba, która posiada kwalifikacje określone w ustawie i statucie uczelni, nie została ukarana karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8 PSWiN, i spełnia wymagania określone w ustawie (m.in. w art. 20 PSWiN).

rozwiązaniom przyjętym w reżimie prawa karnego⁵. Niemniej w jednym przypadku organy pociągające do odpowiedzialności dyscyplinarnej są związane określonym rodzajem kary. Dzieje się tak wówczas, gdy dojdzie do ustalenia, że czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi. W takiej bowiem sytuacji, zgodnie z art. 284 ust. 1 PSWiN, na nauczyciela akademickiego nakłada się karę upomnienia po jego uprzednim wysłuchaniu.

Po trzecie, *de lege lata*, pociągnięcie do odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie mniejszej wagi może nastąpić w odrębnym, specyficznym trybie: w drodze tzw. upomnienia rektorskiego, którego charakter prawny jest w nauce sporny⁶. Zgodnie bowiem z art. 282 pkt 2 PSWiN rektor może nałożyć karę upomnienia wówczas, gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Wydaje się, że należy rozumieć przez to sytuację, w której zawinienie popełnienia czynu stanowiącego przewinienie dyscyplinarne nie budzi wątpliwości. Innymi słowy, przypisanie winy w znaczeniu materialnoprawnym nie wymaga wnikania w jej istotę. Charakterystyka czynu sprawia zaś, że procesowe udowodnienie jego popełnienia nie wymaga prowadzenia pełnego postępowania dyscyplinarnego.

W związku z tym ważne wydaje się pytanie, w jaki sposób dochodzi do ustalenia, że przewinienie dyscyplinarne ma charakter mniejszej wagi. W szczególności nie jest jasne, czy rozstrzygnięcie w tym przedmiocie stanowi wyraz instytucji związanej z wymiarem kary dyscyplinarnej⁷, czy też może w istocie jest to ustalenie co do kwalifikacji prawnej czynu. W toku prowadzonych rozważań za pomocą analizy formalno-dogmatycznej oraz teoretycznoprawnych koncepcji struktury przewinienia dyscyplinarnego zweryfikowana zostanie trafność twierdzenia o tym, że ustalenie, iż przewinienie ma stopień mniejszej wagi, odnosi się do struktury normy sankcjonowanej przewinienia nauczyciela akademickiego. Innymi słowy, weryfikacji zostanie poddane twierdzenie, że jest to ustalenie z obszaru przesłanek przypisania przewinienia dyscyplinarnego, a nie instytucji wymiaru kary (sankcji) w sferze tego reżimu odpowiedzialności.

II. STRUKTURA PRZEWINIENIA DISCYPLINARNEGO NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO

Nie jest przedmiotem analizy określenie charakteru odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego *in genere*. Na ten temat powiedziano już w doktrynie wiele, podnosząc argumenty przemawiające zarówno

⁵ W ocenie autora wyjątek od tej zasady stanowi regulacja z art. 287 ust. 2 PSWiN, która stanowi, że postępowanie wyjaśniające wszczyna się z urzędu, gdy czyn nauczyciela akademickiego odpowiada wzorcowi czynu określonego w pkt 1–8 tego przepisu.

⁶ Zob. Banasik (2020): 123–133; Giętkowski (2021): 18–34; Kania-Chramega (2022).

⁷ Wojciechowski (2019b): 739–740.

za zaklasyfikowaniem tego reżimu odpowiedzialności do sfery prawa karnego *sensu largo* (czy też nawet *largissimo*)⁸, jak i wskazujące na jego administracyjnoprawną⁹ lub zawodowo-służbową proveniencję¹⁰. Niemniej bez wnikań w bardziej szczegółowe rozważania przyjąć należy założenie, że odpowiedzialność dyscyplinarna realizuje funkcję represyjną. Jednym z jej celów jest bowiem wymierzenie określonej prawem dolegliwości¹¹. Dolegliwość ta ma być odczuwalna w sferze funkcjonowania danej grupy zawodowej, w ramach przyznanej tejże grupie autonomii i samorządności¹². Jej przypisanie następuje w związku z przekroczeniem zasad etyki lub deontologii zawodowej, a – oprócz funkcji represyjnej – jej celem jest zapewnienie prawidłowego wykonywania zasad publicznych przez właściwe organizacje¹³. Jest to rodzaj odpowiedzialności, która ma charakter niezależny i samoistny wobec pozostałych reżimów. W istocie pociągnięcie do odpowiedzialności dyscyplinarnej odbywa się co do zasady na drodze pozasądowej, niekiedy z możliwością kontroli judykacyjnej. Jednak pomimo złożonego charakteru, odpowiedzialność dyscyplinarna jest zbliżona do odpowiedzialności penalnej¹⁴. Twierdzenie to wspiera między innymi fakt, że w odniesieniu do przyjętego modelu tego rodzaju odpowiedzialności wielu grup zawodowych ustawodawca nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu karnego¹⁵ czy też Kodeksu postępowania karnego¹⁶. Na gruncie PSWiN zakres tego odesłania uregulowany został w dyspozycji art. 305 ustawy, który stwierdza, że do postępowań w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, w zakresie nieuregulowanym, należy stosować odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego, z wyłączeniem art. 82 k.p.k.

Powyższe pozostawia otwartym pytanie o strukturę przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego. W ramach spójnego i koherentnego modelu przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej, wiążącej się z wymierzeniem represji, niezbędne jest bowiem przyjęcie matrycy normatywnej, która obejmuje przesłanki tejże odpowiedzialności. Co więcej, dopiero określenie tych przesłanek umożliwi ulokowanie zagadnienia wagi przewinienia dyscyplinarnego w procesie prawnej oceny czynu i wiążących się z nim konsekwencji. Innymi słowy, skoro jest tak, że waga przewinienia dyscyplinarnego jest stopniowalna, na co wprost wskazuje posługiwanie się przez ustawodawcę ka-

⁸ Zob. Koziulewicz (2005): 456.

⁹ Wojciechowski (2019a): 690–692.

¹⁰ Zob. Ura (2020): 488–492; Giętkowski (2013): 130–148 i przywołana tam literatura.

¹¹ Sroka (2011): 138–140.

¹² Bek et. al. (2019): 10; Grudecki (2022): 47.

¹³ Jak podkreśla Giętkowski (2013: 109): „[o] ile głównym celem odpowiedzialności karnej jest ochrona porządku prawnego w państwie, o tyle w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej chodzi przede wszystkim o ochronę szeroko rozumianego porządku prawnego w danej organizacji wykonującej zadania publiczne (obejmującego wszelkiego rodzaju normy obowiązujące w takiej organizacji, w szczególności dotyczące wykonywania zawodu czy pełnienia służby/funkcji)”.

¹⁴ Giętkowski (2013): 89 n.

¹⁵ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.jedn.: Dz. U. 2022, poz. 1138 ze zm.

¹⁶ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.jedn.: Dz. U. 2022, poz. 1375 ze zm.

tegorią normatywną „mniejszej wagi”, to ta ważkość winna być w jakiś sposób ulokowana w przesłankach przypisania odpowiedzialności lub zasadach wymiaru kary dyscyplinarnej z ustawowego katalogu. Jeżeli bowiem jest waga mniejsza, to implikuje to twierdzenie o przewinieniu wagi większej. A zatem ważkość przewinienia wypada w określony sposób skwantyfikować. Podstawą tej kwantyfikacji należy przy tym uczynić uporządkowane i spójne kryteria w systemie odpowiedzialności dyscyplinarnej, albowiem – jak zastrzeżono powyżej – reżim ten wiąże się z wymierzeniem określonej ustawowo dolegliwości w sferze prawa do samoregulacji *societas universitatis*, i to w zakresie sięgającym aż po czasowe pozbawienie prawa do wykonywania zawodu (art. 276 pkt 8 PSWiN)¹⁷. W tym sensie pociągnięcie do odpowiedzialności dyscyplinarnej może wiązać się dolegliwością o daleko idącym stopniu natężenia. Na płaszczyźnie przynależności do danej grupy zawodowej charakter takiej kary dyscyplinarnej może być zatem dla sprawcy o wiele bardziej represyjny niż w przypadku wymierzenia łagodnej kary za przestępstwo lub za wykroczenie. Natomiast tak oznaczona sankcja nie jest dopuszczalna wówczas, gdy przewinieniu dyscyplinarnemu zostanie przypisane znamię mniejszej wagi. Z tego względu należy bliżej przeanalizować sposób, w jaki ustala się wagę przewinienia dyscyplinarnego.

W ramach instytucji odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich ustawodawca nie zdecydował się na regulację określającą *explicite* przesłanki jej przypisania. Co więcej, próżno szukać klauzuli odpowiedniego stosowania rozdziałów I–III k.k. w sprawach nieuregulowanych w przepisach PSWiN, co umożliwiłoby recepcję przesłanek w sposób zbieżny z treścią art. 1 § 1–3 k.k., jak uczyniono to na gruncie innych ustaw wprowadzających odpowiedzialność dyscyplinarną¹⁸. Jednakże zgodzić wypada się z poglądami Ewy Plebanek, zdaniem której „istniejące odmienności pomiędzy regulacjami dotyczącymi poszczególnych zawodów zaufania publicznego, nie zawsze wynikają z racjonalnie umotywowanych przesłanek, ale raczej z prowadzonego w sposób niezynchronizowany procesu legislacyjnego”¹⁹. Autorka przekonuje, że postępowanie dyscyplinarne ma co do zasady jednolity status normatywny, w szczególności w zakresie relacji pomiędzy odpowiedzialnością zawodową a odpowiedzialnością karną, stąd należy przyjąć systemową zbieżność tych rozwiązań co do materialnych podstaw odpowiedzialności²⁰. Plebanek zasadnie konstatuje, odwołując się do innych wypowiedzi doktrynalnych²¹, że dostrzegalne niekiedy odmienności w reżimie odpowiedzialności dyscyplinarnej poszczególnych grup zawodowych mają co do zasady charakter „powierzchnowy”²². Innymi słowy, wydaje się, że akceptując powyższy pogląd, należy dojść do wniosku, iż przesłanki przypisania odpowie-

¹⁷ Czarnecki (2017a): 29.

¹⁸ Zob. np. art. 95n ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, t.jedn.: Dz. U. 2022, poz. 1184 ze zm.

¹⁹ Plebanek (2019): 43.

²⁰ Plebanek (2019): 43.

²¹ Plebanek (2019): 43. Por. także Kardas (2010).

²² Plebanek (2019): 43.

działności dyscyplinarnej w reżimie dotyczącym nauczyciela akademickiego powinny być postrzegane zbieżnie z rozwiązaniami przyjętymi w obszarach dotyczących innych grup zawodowych. Podstawą tej konstatacji jest założenie o aksjologicznej i systemowej spójności istoty odpowiedzialności dyscyplinarnej w ramach systemu prawnego. *A contrario*, w innym stanie rzeczy należałoby stwierdzić, że materialnoprawne podstawy przypisania przewinienia, a następnie pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej różnią się, w zależności od regulacji odnoszących się do danych grup zawodowych. Innymi słowy, akceptacja tej tezy implikowałaby twierdzenie, że w polskim systemie prawnym istnieją różne jakościowo odpowiedzialności dyscyplinarne. W istocie zaakceptować można wniosek, że ustawodawca kształtuje niekiedy odmienne modele postępowania w przedmiocie pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Niemniej, zważywszy na fakt, że istota analizowanego rodzaju odpowiedzialności ma charakter penalny i realizuje funkcję represyjną, zasadne jest stanowisko, iż w zakresie materialnoprawnych podstaw przypisania, struktura przewinienia dyscyplinarnego *in genere* powinna być rekonstruowana zgodnie z jednolitym wzorcem²³.

Jak zasygnalizowano powyżej, przyjęcie struktury przypisania przesłanek przewinienia dyscyplinarnego analogicznych do prawa karnego materialnego wynika niekiedy z podstawy normatywnej, wyrażającej się w odesłaniu do odpowiedniego stosowania przepisów²⁴. Jednakże w ramach porządku metodologicznego na gruncie PSWiN nie zostanie wykorzystana ta klauzula, ponieważ brak ku temu odpowiedniej podstawy²⁵. Niemniej jednak zidentyfikowana luka prawna w relewantnym obszarze regulacji może zostać na gruncie analizowanej ustawy uzupełniona w ramach wykładni przez zastosowanie reguły wnioskowania *analogia legis*²⁶ bądź *analogia iuris*²⁷. Nie wnikając szczegółowo w rozstrzygnięcie tego dylematu, albowiem wykracza to poza ramy określone problemem badawczym, wypada wskazać, że w doktrynie i orzecznictwie nie ma całkowitej jednolitości poglądów, co do której z postaci analogii należy odwołać się w analizowanym przypadku²⁸. W każdym razie w literaturze przedmiotu podkreśla się, że odpowiednie bądź analogiczne stosowanie regulacji prawa karnego materialnego do odpowiedzialności dyscyplinarnej uzasadnione jest argumentami dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, dzieje się tak z uwagi na systemową przynależność odpowiedzialności dyscyplinarnej do prawa represyjnego (penalnego)²⁹. Po drugie, przemawiają za tym względy gwarancyjne. Mianowicie w związku z systemową przynależnością odpowiedzialności dyscyplinarnej do prawa represyjnego, nieodzowne wydaje się takie ukształtowanie reżimu jej przypisania, którego podstawą są ustrukturyzowane i spójne przesłanki. Wydaje

²³ Zob. Czarnecki (2017b): 105–106; Dudka (2010): 198; Kubiak (1994): 5.

²⁴ Zob. Nowacki (1964): 364.

²⁵ Nowacki (1964): 364.

²⁶ Nowacki (1966): 9. Zob. także Janusz-Pohl (2017): 23.

²⁷ Zob. Koszowski (2013); Ziemiński (1974): 109.

²⁸ Wyrok SN z 13 stycznia 2017 r., SNO 57/16, Lex nr 2195673. Por. Czarnecki (2017a).

²⁹ Dudka (2010): 198.

się zatem, że czerpanie w tym zakresie z dorobku prawa karnego materialnego ma charakter progwarancyjny dla sprawcy³⁰. Możliwość przypisania przewinienia dyscyplinarnego zostaje bowiem uzależniona od uprzedniego ustalenia, że sprawca swoim czynem zrealizował wszystkie elementy struktury tego przewinienia.

Powyższe nie oznacza recypowania przesłanek przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej zaczerpniętych wprost z k.k. Nie wydaje się to możliwe choćby i z teoretyczno-dogmatycznych względów, ponieważ poglądy co do katalogu i charakteru tych przesłanek nie są jednolite. Niemniej jednak holistyczna analiza regulacji omawianego reżimu pozwala poczynić pewne ustalenia co do struktury przewinienia przyjętej przez ustawodawcę, a już redakcja art. 275 ust. 1 PSWiN nasuwa w tym zakresie istotne wnioski. Po pierwsze, wstępnym warunkiem normowania i podstawą prawnego wartościowania danego zachowania jest przyjęcie, że musi ono spełniać kryteria „czynu”. W tym zakresie zasadne jest zaczerpnięcie z dorobku doktryny prawa karnego, która przesłankę tę objaśnia jako zależne od woli zachowanie się człowieka, przyjmujące postać działania lub zaniechania, uzewnętrznione, a przy tym mające znaczenie społeczne³¹.

Ta społeczna doniosłość czynu zrelatywizowana będzie do jego prawnej oceny na gruncie prawa dyscyplinarnego. Konieczne jest bowiem – po drugie – uznanie, że czyn był dyscyplinarnie bezprawny. Tylko taki, a nie jakikolwiek inny czyn w znaczeniu przyjętym powyżej, będzie miał znaczenie pod kątem przypisania odpowiedzialności. Innymi słowy, te zachowania, którym nie będzie przysługiwać cecha bezprawności, na gruncie prawa dyscyplinarnego pozostaną irrelevantne. Po trzecie, czyn dyscyplinarnie bezprawny, to jest popełniony w warunkach niewyłączających bezprawności, musi odpowiadać treściowo normie sankcjonowanej, dekodowanej z przepisu rangi ustawowej, który w relevantnym obszarze określa przewinienie jako czyn uchybiający obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności jego zawodu. Ten zrab normy sankcjonowanej wyrażony w art. 275 ust. 1 PSWiN jest każdorazowo uadekwatniany treściowo przez modyfikatory zaczerpnięte z norm rangi ustawowej, podustawowej lub pozaustawowej z zakresu stanowionych obowiązków zawodowych albo norm moralnych, stanowiących wyraz godności zawodu nauczyciela akademickiego. W ten sposób ustawodawca przyjmuje otwartą typizację przewinienia dyscyplinarnego, a operatorem deontycznym zakazu pozostaje blankietowa norma z art. 275 ust. 1 PSWiN, każdorazowo uadekwatniana treściowo.

Po czwarte, przewinienie dyscyplinarne musi odznaczać się dostateczną karygodnością. Przyjęty *de lege lata* model odpowiedzialności nauczyciela akademickiego wskazuje, że przewinienie stanowi jedynie taki czyn dyscyplinarnie bezprawny, którego społeczna szkodliwość odznacza się większym niż znikomy stopniem natężenia. W przeciwnym razie, zgodnie z art. 294

³⁰ Zob. wyrok SN z 5 listopada 2003 r., SNO 67/03, Lex nr 471880; wyrok SN z 4 marca 2015 r., SNO 8/15, Lex nr 1723788; por. Czarnecki (2017b): 107.

³¹ Zob. szerzej np. Maćjor (1990); Konieczniak (2002).

ust. 3 pkt 1 PSWiN, postępowanie dyscyplinarne powinno zostać umorzone. Z ostrożnością wypada w tym zakresie podejść do poglądów Plebanek co do tego, że już choćby subminimalny stopień społecznej szkodliwości jest warunkiem wystarczającym do przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej, w zależności zaś od jego natężenia możliwe są różne rozstrzygnięcia o charakterze procesowym lub w zakresie wymiaru kary³². Innymi słowy, w ocenie przywołanej autorki materialna przesłanka karygodności nie występuje w opisie struktury przewinienia dyscyplinarne*go in genere*, albowiem każdy czyn dyscyplinarnie bezprawny pozostanie karygodny choćby w niewielkim natężeniu³³. Pogląd ten zdaje się wynikać z przyjęcia koncepcji o monistycznie postrzeganej karygodności w obszarze prawa penalnego, zgodnie z którą ma ona charakter jednolity. Przy takim ujęciu trafne pozostaje twierdzenie, że z natury rzeczy czyny, które stanowią przewinienia dyscyplinarne, czy też wykroczenia, odznaczają się niższym natężeniem społecznej szkodliwości niż czyny kwalifikowane jako przestępstwa. Wobec tego – z uwagi na systemowe założenie o ich nieznacznym ładunku materialnego niebezpieczeństwa – przypisanie odpowiedzialności za zachowania tego rodzaju następuje niezależnie od stwierdzonego stopnia natężenia. Jednakże wydaje się, że na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej przesłanka społecznej szkodliwości nie stanowi analogonu tego pojęcia w obszarze prawa karnego. Uwzględnienie omawianego kryterium w strukturze przewinienia dyscyplinarne*go* na zasadzie *analogia legis* do obszaru prawa karnego powszechnego nie prowadzi przecież do wniosku o jednolitym rozumieniu wskazanej przesłanki w analizowanym obszarze. Konieczne jest bowiem uwzględnienie specyfiki reżimu odpowiedzialności dyscyplinarnej, złożonego charakteru i – co być może najdonioślejsze – znaczenia w ramach autonomii podlegającej jej grupy zawodowej³⁴. Posługiwanie się przymiotnikiem „społeczna” w tym kontekście może okazać się niefortunne. Społeczny charakter szkodliwości powinien być bowiem zrelatywizowany do węższej grupy w ramach danego reżimu odpowiedzialności. Dopiero w tym obszarze następuje skwantyfikowanie szkodliwości przewinienia z uwzględnieniem określonych kryteriów, których szczegółowa analiza wykracza poza obszar niniejszej analizy.

Po piątą, kolejną przesłanką przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycielowi akademickiemu jest jego zawinienie. Ten niewyrażony wprost w art. 275 ust. 1 PSWiN element struktury przewinienia wynika jednak nieodzownie z kilku aspektów analizowanego zagadnienia. Wskazują na to na przykład penalny charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej, która realizuje między innymi funkcję represyjną, co pozwala wnioskować o uzależnieniu jej przypisania od stwierdzenia winy, oraz analiza rozczłonkowanych regulacji badanej ustawy, które treściowo odnoszą się do omawianego składnika prze-

³² Plebanek (2009): 166. Por. jednak odmienne poglądy tej autorki w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej tych grup zawodowych, co do których ustawodawca zawarł klauzulę odpowiedniego stosowania przepisów rozdziału I–III k.k., a zatem art. 1 § 2 k.k. dotyczącego znikomego stopnia społecznej szkodliwości przewinienia dyscyplinarne*go*: Plebanek (2019): 38–40.

³³ Zob. Plebanek (2012): 458–459; (2009): 167–168.

³⁴ Giętkowski (2013): 217–219 i przywołana tam literatura; Kosowski (2023): 881.

winienia³⁵. W kontekście przedmiotu rozważań wskazać wypada choćby na art. 282 PSWiN, zgodnie z którym upomnienie rektorskie za przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi nakłada się wówczas, gdy udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego³⁶.

III. STATUS NORMATYWNY PRZEWINIENIA DISCYPLINARNEGO MNIEJSZEJ WAGI

Na gruncie przyjętej powyżej, uporządkowanej, pięcioelementowej struktury przewinienia dyscyplinarnego nauczyciela akademickiego należy postawić zasadnicze pytanie o ulokowanie „wagi” przewinienia w ramach jego normatywnej matrycy. Za reprezentatywne można uznać trzy godne rozważenia koncepcje.

Zgodnie z pierwszą przypisanie przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi jest rozstrzygnięciem co do kwalifikacji prawnej tegoż przewinienia, a zatem odnosi się w swoisty sposób do jego „typu”³⁷, pomimo – co do zasady – braku ustawowej typizacji³⁸. Przewinienie dyscyplinarne stanowi zatem typ uprzywilejowany względem podstawowego typu przewinienia dyscyplinarnego³⁹. Jego przypisanie następuje z kolei przez skwantyfikowanie stopnia naruszenia okoliczności przedmiotowo-podmiotowych, odnoszących się do popełnionego czynu, według kryteriów przyjętych w drodze analogii z art. 115 § 2 k.k.⁴⁰ Wobec tego o mniejszej wadze przewinienia dyscyplinarnego decydować mają takie kryteria, jak: rodzaj naruszonego dobra prawne-

³⁵ W doktrynie podnosi się argument, że na związek przesłanki winy z przypisaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej wskazuje już choćby semantyka zwrotu „przewinienie”. Giętkowski (2013): 225.

³⁶ Zob. także art. 294, 296 lub 303 PSWiN oraz § 38 ust. 4 i § 39 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich.

³⁷ W tym znaczeniu zasadne jest posłużenie się pojęciem typu czynu w cudzysłowie, albowiem na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej, co do zasady, do typizacji nie dochodzi. Mówienie zatem o „typie” na gruncie tego reżimu jest konsekwencją pewnej konwencji, w tym terminologicznej, zaczerpniętej w drodze analogii z dogmatycznej analizy karnistycznej.

³⁸ Zob. wyrok SN z 5 czerwca 2014 r., SNO 23/14, niepubl., zgodnie z którym na tle odpowiedzialności zawodowej sędziów uznano, że: „W orzecznictwie dyscyplinarnym prezentowany jest pogląd, że przy ocenie wypadku mniejszej wagi należy uwzględnić wyłącznie przedmiotowo – podmiotowe znamiona czynu, gdyż inaczej dochodziłoby do pomniejszania wagi czynników decydujących o kwalifikacji prawnej czynu oraz wpływających na wymiar kary. Przyjęcie wypadku mniejszej wagi jest rozstrzygnięciem o kwalifikacji prawnej czynu, która nie może być związana ani uzależniona od osobowości obwinionego, jego opinii, zachowania się przed i po popełnieniu czynu, a także innych okoliczności mających wpływ na wymiar kary, lecz leżących poza czynem”. Zob. także wyroki SN: z 18 września 2002 r., SNO 24/02, niepubl.; z 24 czerwca 2003 r., SNO 34/03, niepubl.

³⁹ Zob. Giętkowski (2013): 213; (2021): 24–25; Kania-Chramęga (2022): 106–108; Plebanek (2019): 57–58; Czarnecki (2017a): 29.

⁴⁰ Por. wyrok SN z 7 października 1997 r., II KKN 266/96, OSNKW 1998, nr 1/2; postanowienie SN z 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, OSNKW 2002, nr 9/10, poz. 73.

go, rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, naruszone przez sprawcę obowiązki, czy też motywacje i zamiary sprawcy oraz naruszenia przezeń reguły ostrożności. W ten sposób następuje recepcja kryteriów z obszaru prawa karnego, a przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi staje się *sui generis* analogonem typu czynu zabronionego stanowiącego wypadek mniejszej wagi, co implikuje uznanie go za typ uprzywilejowany względem podstawowego.

Pogląd przeciwny wyraża się w twierdzeniu, że przewinienie mniejszej wagi jest instytucją związaną z wymiarem kary dyscyplinarnej. Bez kontrowersji można dojść bowiem do wniosku, że kryteria prowadzące do uznania, iż dane zachowanie jest czynem mniejszej wagi, determinują wymierzenie kary najłagodniejszej: upomnienia (np. w trybie tzw. upomnienia rektorskiego). Stąd też wywodzi się twierdzenie, że przesądzenie, iż przewinienie dyscyplinarne nauczyciela akademickiego ma charakter mniejszej wagi, jest w istocie rozstrzygnięciem co do kary⁴¹. Paweł Wojciechowski wskazuje, że przy podejmowaniu rozstrzygnięcia co do uznania⁴² o mniejszej wadze przewinienia, zarówno rektor, jak i komisje dyscyplinarne powinny kierować się dyrektywami wymiaru kary, a zatem „uwzględnić w szczególności: stopień winy, stopień społecznej szkodliwości przewinienia dyscyplinarnego, cele wychowawcze w stosunku do obwinionego oraz potrzeby w zakresie zapobiegania popełnieniu przez niego kolejnego przewinienia dyscyplinarnego i kształtowania właściwych postaw wśród nauczycieli akademickich”⁴³. Kara upomnienia jest bowiem rozstrzygnięciem związanym z przesądzeniem o analizowanym charakterze przewinienia, i to niezależnie od trybu, w którym do takiego rozstrzygnięcia dochodzi. Wydaje się zatem, że skoro waga przewinienia determinuje określony wymiar kary, to – zgodnie z przytoczonym poglądem – niezbędne do jej wymierzenia jest uwzględnienie także tych aspektów oceny czynu, które rzutują na jej wymiar⁴⁴. *De lege lata* uregulowano je w § 39 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia⁴⁵ i treściowo odpowiadają one przytoczonemu powyżej pogładowi cytowanego autora.

Trzecia koncepcja, niewysłowiona wprost, lecz wynikająca z analizy wypowiedzi doktrynalnych, polega na uznaniu, że pojęcie przewinienia dyscyplinarnego w znaczeniu, o którym mowa w art. 275 ust. 1 PSWiN, jest odpowiednikiem pojęcia przestępstwa na gruncie prawa karnego powszechnego. Zatem skoro ustawodawca posługuje się pojęciem przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi, a na to przewinienie składa się pięć elementów jego struk-

⁴¹ Wojciechowski (2019b): 739–740.

⁴² Celowo nie posłużono się sformułowaniem „zakwalifikowanie”.

⁴³ Wojciechowski (2019b): 739–740.

⁴⁴ Giętkowski (2013): 25.

⁴⁵ Dz. U. 2022, poz. 1236.

tury⁴⁶, to ocena jego wagi powinna wszystkie te elementy uwzględniać. Innymi słowy, kryteriami przypisania mniejszej wagi przewinienia byłyby stopniowalne elementy struktury przewinienia. I o ile nie można uznać, że dane zachowanie pozostaje mniej lub bardziej czynem, a zatem na gruncie pierwszego elementu ta stopniowalność pozostawałaby poza zakresem analizy, to w odniesieniu do przesłanek karygodności czy zawinienia taka ocena byłaby możliwa. Pogląd ten zdaje się wspierać rozróżnienie na delikt i przewinienie dyscyplinarne, zgodnie z którym delikt jako odpowiednik prawnokarnego czynu zabronionego jest pojęciem szerszym, przesądzającym wyłącznie o tym, że czyn nauczyciela akademickiego zrealizował znamiona typu czynu⁴⁷. W obecnym stanie prawnym ustawodawca pominął jednak rozróżnienie na delikt i przewinienie. Zamiast tego posłużył się w sposób jednolity drugim z przywołanych terminów. Powyższe uzasadnia wniosek, że *de lege lata* należy uznać tę koncepcję za nieaktualną.

W rozstrzygnięciu analizowanego dylematu za zasadne metodologicznie przyjąć wypada uwzględnienie struktur normatywnych przewinienia dyscyplinarnego, z wysubtelnieniem norm sprzężonych, tj. sankcjonowanej i sankcjonującej⁴⁸. Norma prawna aktualizująca kompetencję rektora (art. 282 pkt 2 PSWiN) lub komisji dyscyplinarnej (art. 284 ust. 1 PSWiN) do wymierzenia kary upomnienia w przypadku stwierdzenia przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi stanowi normę sankcjonującą. Hipotezą tej normy prawnej jest uprzednie ustalenie, że czyn nauczyciela akademickiego ma charakter przewinienia mniejszej wagi. Z kolei jej dyspozycją jest wymierzenie kary upomnienia jako kary związanej z wagą przewinienia. W tym zakresie ustawodawca nie pozostawia adresatowi normy sankcjonującej swobody przez bezwzględne oznaczenie przewinienia mniejszej wagi tą karą. Norma sankcjonująca nakazuje zatem uprawnionemu organowi wymierzenie kary upomnienia w przypadku popełnienia przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi⁴⁹. Ponadto zgadzam się z poglądem Łukasza Pohla, że aktualizacja normy sankcjonującej wymaga przeto ustalenia, iż spełnione zostały pozostałe elementy wielopłaszczyznowej struktury deliktu⁵⁰.

Z kolei waga przewinienia dyscyplinarnego mieści się w strukturze normatywnej normy sankcjonowanej, składającej się z operatora deontycznego zakazu z art. 275 ust. 1 PSWiN (zakazu czynu stanowiącego uchybienie obowiązkowi nauczyciela akademickiego lub godności jego zawodu) uadekwatnionego treściowo przez modyfikatory treściowe wysubtelnione niekiedy z pozaprawnych zasad deontologii zawodowej. To zasady deontologiczne i etyczne zawodu nauczyciela akademickiego współwyznaczają dyspozycję normy sankcjonowanej, a więc rzutują na zakres jej normowania⁵¹. Zatem formalnie ustawodawca

⁴⁶ Czy też, zdaniem niektórych autorów, cztery elementy, zob. Giętkowski (2013): 184.

⁴⁷ Giętkowski (2013): 185; Bojańczyk, Razowski (2009): 43.

⁴⁸ Ziemiński (1980): 159; Zoll (1990): 69.

⁴⁹ Por. Zieliński (1998): 15; Pohl (2010): 11–12; Kardas (1999): 106–108.

⁵⁰ Pohl (2010): 11–12; odmiennie Kardas (1999): 106–108.

⁵¹ Por. wyrok TK z 7 października 1992 r., U 1/92, OTK 1992, nr 2, poz. 38; Morawski (2006): 50–51.

zakazuje nauczycielowi akademickiemu takiego zachowania, które w każdym wypadku stanowi uchybienie wskazanym powyżej obowiązkom zawodowym lub etycznym, niezależnie od ich wagi i charakteru. Niemniej nie jest tak, że zakres normowania normy sankcjonowanej przewinienia dyscyplinarne-go i przewinienia dyscyplinarne-go mniejszej wagi są identyczne. W ramach składników zagadnienia, które jest przedmiotem niniejszej analizy uwzględniane jest bowiem dodatkowe, niewysłowione w strukturze przewinienia dyscyplinarne-go znamię ustawowe „mniejszej wagi”. Przyjmuję bowiem za trafny pogląd Pohla wyrażony na gruncie analizy struktur normatywnych zmodyfikowanych typów czynów zabronionych, będących przestępstwami, że każde znamię typu czynu jest elementem odzwierciedlanym w treści normy sankcjonowanej, odtwarzalnej z przepisu, który statuuje typ czynu⁵². Oznacza to, że przyjęcie, iż czyn stanowi przewinienie mniejszej wagi, wymaga pozytywnego ustalenia tego, że ów czyn polega na naruszeniu obowiązków zawodowych lub etycznych, których waga jest nieznaczną. *A contrario*, zakwalifikowanie czynu jako przewinienia dyscyplinarne-go w typie podstawowym wymaga ustalenia, że ten czyn: po pierwsze, wypełnia znamiona uchybienia obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności zawodu, a po drugie, nie stanowi realizacji znamienia mniejszej wagi w odniesieniu do tych uchybień⁵³.

Jak widać, w takim stanie rzeczy „mniejsza waga” jest ustawowym znamieniem przewinienia, które w „typie” podstawowym nie występuje bądź występuje w formie zaprzeczonej, a w zmodyfikowanym „typie” uprzywilejowanym występuje pozytywnie. Zatem w istocie rzeczy zakresy normowania tych norm sankcjonowanych są zbliżone, lecz nie są tożsame. W ramach uprzywilejowanego „typu” wypada bowiem uwzględnić okoliczności odnoszące się podmiotowo i przedmiotowo do istoty czynu, które jednocześnie mogą zostać skwantyfikowane przez ocenę stopnia natężenia⁵⁴. Nie zawsze będzie to możliwe przy „typie” podstawowym. Trudno bowiem przekonująco stwierdzić, że coś jest mniej lub bardziej plagiatem. Czyn odpowiadający istocie plagiatu zaistniał lub nie. Różnowartościowa może być natomiast ocena jego karygodności. Z kolei znamię wagi przewinienia odnosić wypada do tych cech czynu, które mogą zostać scharakteryzowane ilościowo względem znamion „typu” podstawowego. Nie jest tak, że kryteria ilościowe są tożsame z przesłankami oceny czynu pod kątem jego karygodności. Gdyby tak bowiem było, na dwóch różnych płaszczyznach struktury przewinienia: normatywnego wzorca „typu” przewinienia oraz jego karygodności (zawodowej szkodliwości), należałoby uwzględnić tożsame kryteria. Jeszcze inaczej: to, co w pierwszej kolejności podlegałoby w warstwie uznania za czyn uchybiający zasadom wykonywania zawodu lub godności w warunkach mniejszej wagi, następnie byłoby rozpatrywane pod kątem przesłanki karygodności. Taki kierunek przypisania odpowiedzialności wypada uznać za kontrowersyjny metodologicznie.

⁵² Pohl (2017) 24.

⁵³ Pohl (2010): 14.

⁵⁴ Lipiński (2017): 365–366.

Ten stan rzeczy powoduje, że znamiona ilościowe wpływające na wagę przewinienia powinny być kwantyfikowane przez kryteria odnoszące się do istoty czynu, zbliżone do przesłanek karygodności, lecz ujmowanych w sposób ściślejszy. Przewinienie mniejszej wagi wyznaczane jest przez faktory stopniowalne pod kątem natężenia naruszenia reguł postępowania z dobrem prawnym *in concreto*, lecz nie przez wszystkie te same kryteria co karygodność. Nie przesądza to wszak jeszcze o zaistnieniu wszelkich przesłanek przewinienia dyscyplinarnego. Nie jest tak, że każdorazowe naruszenie normy sankcjonowanej tego przewinienia przez jej adresata implikuje aktualizację dyspozycji normy sankcjonującej. Może bowiem się zdarzyć, że przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi zostanie uznane za odznaczające się niższym niż znikomy stopniem społecznej szkodliwości, co determinować będzie umorzenie postępowania, a zatem brak aktualizacji normy sankcjonującej. Tym samym przewinieniu mniejszej wagi powinien odpowiadać taki czyn, który w sposób subminimalny odzwierciedla dające się ilościowo ocenić znamiona przedmiotowo-podmiotowe odnoszące się do reguł postępowania z chronionym na gruncie danego reżimu dyscyplinarnego dobrem prawnym. Innymi słowy, waga to cecha czynu pod kątem jego znamion, która odznacza się pewnym subminimalnym stopniem natężenia, ale uzasadniającym łagodniejszy stopień prawnokarnego wartościowania czynu. Zatem przypisanie przewinienia mniejszej wagi wymaga w pierwszej kolejności ustalenia, że zachowania wyczerpało znamiona – stanowi delikt dyscyplinarny. Innymi słowy, że jest to czyn, który stanowi naruszenie zasad związanych z wykonywaniem danego zawodu lub jest sprzeczny z etyką i deontologią.

IV. WNIOSKI

Przeprowadzona na podstawie dorobku zaczerpniętego z nauki o strukturach normatywnych w prawie karnym analiza ma naturę porządkującą w zakresie płaszczyzn przypisania odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela akademickiego. Ustrukturyzowanie podstaw przypisania odpowiedzialności zgodnie z pięcioelementową strukturę przewinienia pozwala – w ocenie autora – na ulokowanie w składnikach tejże struktury tak zwanego przypadku mniejszej wagi. Z umiarkowaną, choć uzasadnioną w świetle niniejszej analizy, krytyką należy zatem odnieść się do poglądów umiejscawiających mniejszą wagę przewinienia dyscyplinarnego w obszarze instytucji związanych z wymiarem kary⁵⁵. Weryfikacja wagi przewinienia przez pryzmat znamion ocennych, kwantyfikowanych w świetle stopnia natężenia naruszenia chronionego dobra, prowadzi do konstatacji, że przewinienie mniejszej wagi jest konstruktem odnoszącym się do kwalifikacji prawnej deliktu. Innymi słowy, waga przewinienia w znaczeniu, którym posługuje się ustawodawca na gruncie komentowanej ustawy, ulokowana jest w treści normy sankcjonowanej.

⁵⁵ Giętkowski (2013): 214–215.

Przed aktualizacją normy sankcjonującej należy jeszcze ustalić, że spełnione pozostają pozostałe przesłanki przypisania, tj. że zachowanie ma cechę dającą podstawę wartościowania go jako czyn, a ponadto jest bezprawne, karygodne i zawinione. Dopiero organ dyscyplinarny wymierza karę dyscyplinarną. W przypadku „typu” mniejszej wagi kara ta jest związana, bezwzględnie oznaczona, a to z uwagi na dostatecznie niskie kwantum naruszenia ocennych znamion czynu. Nie ma wszak wówczas potrzeby skrupulatnej weryfikacji czynu pod kątem dyrektyw wymiaru kary, ponieważ kara ta nosi ładunek najłagodniejszej z możliwych w prawie dyscyplinarnym.

Nie jest to zatem instytucja związana z wymiarem kary, ale na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich jej przyjęcie determinuje określoną karę. Ustalenie wagi przewinienia odnosi się do czynu na podstawie kryteriów przedmiotowo-podmiotowych, podobnie jak w przypadku przesłanki karygodności. Niemniej rzeczona waga ujmowana jest przez ściślejsze kwantyfikatory niż karygodność.

Bibliografia

- Banasik, K. (2020). Kara upomnienia za przewinienia dyscyplinarne nauczycieli akademickich. *Przegląd Prawa Publicznego* 7/8: 123–133.
- Bek, D., Hanc, J., Jaworska-Wieloch, A., Sitarz, O., Zawiejski, P. (2019). *Odpowiedzialność dyscyplinarna w systemie polskiego prawa represyjnego*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Bojańczyk, A., Razowski, T. (2009). Konsekwencje procesowe przewinienia dyscyplinarnego będącego przestępstwem. *Prokuratura i Prawo* 11–12: 42–69.
- Czarnecki, P. (2017a). Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim. *Białostockie Studia Prawnicze* 1: 23–34. <https://doi.org/10.15290/bsp.2017.22.01.02>
- Czarnecki, P. (2017b). Stosowanie kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych. *Państwo i Prawo* 10: 100–113.
- Dudka, K. (2010). Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w sprawach dyscyplinarnych wobec notariuszy. *Rejent* 3: 192–208.
- Giętkowski, R. (2013). *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Giętkowski, R. (2021). Upomnienie rektorskie. *Forum Prawnicze* 5(67): 18–34. [https://doi.org/10.32082/fp.5\(67\).2021.452](https://doi.org/10.32082/fp.5(67).2021.452)
- Grudecki, M. (2022). Charakter prawny odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy Straży Marszałkowskiej. *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* 19(1): 43–64. <https://doi.org/10.32084/bsawp.4397>
- Janusz-Pohl, B. (2017). Analogia legis na gruncie ustawy o Policji – zagadnienia wybrane. W: P. Józwiak, W. Kozielowicz, K. Opaliński (red.), *Odpowiednie stosowanie przepisów innych ustaw w sprawach dyscyplinarnych w służbach mundurowych* (s. 21–28). Piła: Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile.
- Kania-Chramega, A. (2022). Rektorskie uznanie czynu studenta jako przewinienia dyscyplinarnego mniejszej wagi. *Ius Novum* 1: 102–116. <https://doi.org/10.26399/iusnovum.v16.1.2022.6/a.kania-chramega>
- Kardas, P. (1999). *Przestępstwo ciągle w prawie karnym materialnym. Analiza konstrukcji modelowych na tle pojęcia czynu, zbiegu przepisów i zbiegu przestępstw*. Kraków: Zakamycze.
- Kardas, P. (2010). Przewinienie dyscyplinarne o charakterze ciągłym. *Rejent* 20: 88–128.
- Konieczniak, P. (2002). *Czyn jako podstawa odpowiedzialności karnej*. Kraków: Zakamycze.
- Kosowski, J. (2023). Komentarz do art. 275. W: A. Jakubowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (s. 879–890). Warszawa: C.H. Beck.

- Koszowski, M. (2013). O lukach w prawie rzadko spotykanych słów kilka. *Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej* 1: 109–122. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-9bce7ebd-2602-467f-a9d2-5c76141b1ad8>
- Kozielewicz, W. (2005). Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki). W: L. Leszczyński, E. Skrętowicz, Z. Hołda (red.), *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci profesora Andrzeja Wąska* (s. 455–464). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Kubiak, J., Kubiak, J.R. (1994). Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. *Przegląd Sądowy* 4: 3–27.
- Lipiński, K. (2017). Wypadek mniejszej wagi jako uprzywilejowany typ czynu zabronionego. W: J. Giezek, J. Brzezińska (red.), *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej* (s. 350–373). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Mąciór, W. (1990). Czyn ludzki i jego znaczenie w prawie karnym. *Zagadnienia podstawowe*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- Morawski, L. (2006). *Wstęp do prawoznawstwa*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa.
- Nowacki, J. (1964). „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa. *Państwo i Prawo* 19(3): 367–376.
- Nowacki, J. (1966). *Analogia legis*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Plebanek, E. (2009). *Materialne określenie przestępstwa*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Plebanek, E. (2012). Wielowarstwowa struktura przestępstwa a materialna treść i model struktury przewinień dyscyplinarnych. W: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla. Tom 2* (s. 45–461). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Plebanek, E. (2019). Ocena stopnia społecznej szkodliwości deliktu zawodowego w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej w zawodach medycznych. Przewinienie zawodowe „mniejszej wagi” i „znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu” jako przesłanki umorzenia postępowania. *Przegląd Prawa Medycznego* 2: 38–70. <https://przegladprawamedycznego.pl/index.php/ppm/article/view/96>
- Pohl, Ł. (2010). O stosunku między zmodyfikowanym typem czynu zabronionego pod groźbą kary a leżącą u jego podstaw normą sankcjonowaną. *Ius Novum* 1: 7–22.
- Pohl, Ł. (2017). Struktury normatywne zmodyfikowanych typów przestępstw. W: J. Giezek, J. Brzezińska (red.), *Zmodyfikowane typy przestępstw w teorii i praktyce sądowej* (s. 19–25). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sroka, T. (2011). Przesłanki jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 1: 137–149.
- Ura, E. (2020). Komentarz do art. 284. W: K.W. Baran (red.), *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz* (s. 488–492). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wojciechowski, P. (2019a). Komentarz do art. 275. W: J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (s. 682–696). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wojciechowski, P. (2019b). Komentarz do art. 284. W: J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz* (s. 739–743). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Zieliński, M. (1998). Wyznaczniki reguł wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 60(3/4): 1–20. <http://hdl.handle.net/10593/5446>
- Ziemiński, Z. (1974). *Metodologiczne zagadnienia prawoznawstwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Ziemiński, Z. (1980). *Problemy podstawowe prawoznawstwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zoll, A. (1990). O normie prawnej z punktu widzenia prawa karnego. *Krakowskie Studia Prawnicze* 23: 69–95.

